

Türkiye'de Ekonomi - Halk Kütüphaneleri İlişkisi

Bülent Yılmaz*

Giriş

Ekonomi: insanların yaşayabilmek için üretme ve ürettiklerini bölüşme ile ilgili ilişkilerinin bütününe denir. Mal ve hizmetlerin üretim ve bölüşümü ise, bir ülkede her alanı etkileyen, içeren olgulardır. Üretim ve bölüşüm bir insan için olduğu gibi, bir ülke için de yaşamın temeli niteliğindedir. Bu nedenle ekonominin, toplumsal yaşamda altyapı olduğu bilinmekte ve ileri sürülmektedir. Bu niteliğinden dolayı ekonomi, toplumsal yaşamda her türden değişme ve gelişmeyi etkilemekte ve yönlendirmekte; toplumsal kurum ve hizmetler de, ekonomik yapıdan etkilenmektedir.

Halk kütüphaneleri: "kadın erkek, her yaşta, her seviyede ve her meslekten okuyucunun, çeşitli konulardaki fikir ürünlerinden ücretsiz ve serbestçe yararlanmasını sağlayarak bölgesinin kültürel, sosyal ve teknik kalkınmasına yardımcı olan kurumlardır." (Ersoy 1983: 1-2) Tanımından da anlaşılacağı üzere, halk kütüphaneleri toplumsal kurum niteliğindedirler ve bu niteliklerinden dolayı ekonomideki yapı ve değişimden etkilenmektedirler.

Bir ülkede bulunan halk kütüphaneleri ile halk kütüphanesi hizmetinin yapısı ve gelişimi değerlendirilirken, genelde, kütüphane içi unsurları (Bütçe, personel, bina, derme, kullanıcı) ele alma eğilimi ağır basmaktadır. Oysa, halk kütüphanesi, ekonomi, kültür, politika, nüfus yapısı, eğitim, ekoloji, iletişim vb. gibi kendisini içeren, içine alan etkileyen ve belirleyen çevresel etmenlerden soyutlanamaz. Yapısı ve gelişimi ancak bu çevresel etmenler ışığında ve temelinde sağlıklı bir biçimde ortaya konulabilir. Kendisini içine alan çevresel etmenlerin değişimi halk kütüphanesinin yapı ve hizmetine yansır; onu da değiştirir.

Çevresel etmenlerin birisi olan ekonomi ile halk kütüphaneleri arasındaki ilişki, bu konuda yeni bir yaklaşımın oluşturulmasına katkıda bulunacak nitelikte kuramsal bilgileri içermektedir. Bu çalışma boyunca ileri sürülen temel düşünce: "Ülkemizdeki ekonomik yapı ve değişim ile halk kütüphaneleri ve halk kütüphanesi hizmetinin gelişmesi arasında doğru orantılı bir ilişki vardır." biçiminde ifade edilebilir. Bu düşünceye dayanarak, çalışmanın amacı ülkemizde, Cumhuriyet döneminde ekonomik yapı ve değişimler ile halk kütüphaneleri ve halk kütüphanesi hizmetinin gelişmesi

* H.Ü. Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü Araştırma Görevlisi

arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin niteliği ile, boyutlarını ortaya koymaktır.

Çalışma 1933-1988 yılları arasını kapsamaktadır. Halk kütüphanelerine ilişkin sağlıklı ve tek kaynaktan verilerin 1933 yılından itibaren olması, çalışmanın başlangıç sınırını belirledi.

Çalışmada ekonomik yapı ve değişimi ortaya koyabilmek amacıyla; GSMH büyümesi, Toptan Eşya Fiyatları Endeksi (TEFE) artışı, GSMH içinde sanayi sektör payı ve dış ticaret ekonomik ölçütleri olarak alınmıştır. Seçilen ölçütlerin ekonomiyi en genel anlamda ifade etmesi ve iç-dış ekonomik ölçütler dengesini oluşturabilmesi düşünülmüştür. Halk kütüphaneleri alanındaki durum ve gelişmeleri ifade edebilmek için ise, bu çalışma niteliğine uygun düşmesi nedeniyle (sayısal nitelik) halk kütüphaneleri sayısı, halk kütüphaneleri okuyucu sayısı ve halk kütüphaneleri kitap sayısı temel ölçütler olarak kabul edilmiştir.

Çalışmada, GSMH büyüme değerleri, TEFE ve GSMH içinde sanayi sektör payı 1968 fiyatlarıyla hesaplanmıştır.

1. 1933-1988 Yılları arası Türkiye Ekonomisi'nin dönemlere göre incelenmesi

1933-1988 yılları arası Türkiye Ekonomisi'ni çeşitli dönemlere ayırarak incelemek olanaklıdır. Biz burada, genelde en çok eğilim gösterilen dönemlendirmeyi kabul edeceğiz. Ele alınan dönemlerin her biri farklı ekonomik durum ve gelişme seyrine sahiptir. Kuşkusuz böyle bir çalışma farklı dönemler bazında da yapılabilir.

Dönemler	GSMH (*) Büyümesi (Yıl.Ort.%)	TEFE (**) Artış Oranı (Yıl.Ort.%)	Sanayi(***) Sekt. Payı (Yıl.Ort.%)	Dış Tic. Açığı (Yıl.Ort.Milyon)
1933-40	6.9	4.8	18.1	11.8
1941-50	2.2	18.3	18.5	14.5
1951-60	6.4	10.3	20.8	-123.1
1961-70	5.9	5.1	25.7	-203.4
1971-79	5.8	27.8	29.3	-2206.1
1980-88	4.5	47.2	31.8	-3714.7

Tablo 1. Dönemlere Göre Türkiye Ekonomisi**

(*) GSMH Büyümesi; 1968 fiyatları ile.

(**) TEFE: Toptan Eşya Fiyatları Endeksi

(***) Sanayi Sektör Payı; GSMH içinde.

** DİE, TOBB Türkiye'de GSMH, TOBB Türkiye'de Ekonomik Yapı Değişimleri, TOBB Planlı Dönemde Rakamlarla Türkiye Ekonomisi ve Pakdemirli(1991) adlı kaynaklardaki verilere dayanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır. (Sözü edilen kaynaklar kaynakça'da verilmiştir.)

1933-1988 yılları arası Türkiye ekonomisini dönemler itibarı ile inceleyecek olursak özellikle şu noktaların ön plana çıktığı görülmektedir:

1. 1933-1988 yılları arasında GSMH büyümesi açısından en yüksek orana sahip dönem 1933-40 ve en düşük orana sahip dönem 1941-50'dir. 1933-1988 yılları arası GSMH artışında dönemler itibarı ile genel ortalama % 5.2'dir. 1941-50 ve 1980-88 dönemi bu ortalamanın altında, diğer dönemler ise üzerindedir.

2. 1933-1988 yılları arasında enflasyon anlamına gelen TEFE artış oranları dönemlere göre farklılıklar göstermektedir. Fiyat artışlarının en yüksek olduğu dönem 1980-88 ve en düşük olduğu dönem 1933-40'tır. Fiyat artışlarında dönemler itibarı ile genel ortalama % 18.9'dur. 1971-79 ve 1980-88 dönemleri bu ortalamanın üzerinde yer alırken, diğer dönemler daha az fiyat artış oranına sahiptir.

3. Ülkemizde ekonominin doğal gelişim seyri içinde sanayi sektörünün GSMH içindeki oranı her dönem artmaktadır. Dönemlerin bu oranlar itibarıyla karşılaştırılması çok anlamlı olmayacaktır. Ancak bir önceki dönem ortalamasına göre artış oranı daha gerçekçi bir ölçüttür. Buna göre sanayi sektörünün en çok arttığı dönem 1933-40 ve en az arttığı dönem 1941-50'dir. 1961-70 dönemi en çok artışın görüldüğü 1933-40 dönemine yaklaşmaktadır.

4. Bir önceki maddede belirtilen durum, belirli oranda dış ticaret içinde geçerlidir. Ekonominin doğal gelişimi içinde ithalat ve ihracat hacmi büyümektedir. Ancak incelediğimiz yıllar arasında ihracat fazlasının görüldüğü iki dönem 1933-40 ve 1941-50'dir. Diğer dönemlerde dış ticaret sürekli açık vermiştir. Dış ticarete en çok açık verilen dönem 1980-88'dir. Ancak bir önceki döneme göre artışın en fazla olduğu dönem 1971-79'dur. Ekonomiye ilişkin bu belirlemeler ışığında şöyle bir tablo oluşturmak olanaklıdır:

<u>Sıra</u>	<u>GSMH Büyümesi</u>	<u>TEFE Artışı</u>	<u>Sanayi Sektör Payı(1)</u>	<u>Dış Ticaret Açığı (2)</u>
1	1933-40	1933-40	1933-40	1933-40
2	1951-60	1961-70	1961-70	1941-50
3	1961-70	1951-60	1971-79	1961-70
4	1971-79	1941-50	1951-60	1980-88
5	1980-88	1971-79	1980-88	1951-60
6	1941-50	1980-88	1941-50	1971-79

Tablo 2. Türkiye Ekonomisi'nde Dönemlerin Ekonomik Ölçütlere Göre Sıralanışı.

(1) Bir önceki döneme göre artış oranı.

(2) Bir önceki döneme göre artış oranı.

Yukarıda oluşturulan tablo,nun (Tablo 2) üst sıralarında yer alan dönemlerin olumlu, alt sıralarında yer alan dönemlerin ise olumsuz ekonomik koşullara sahip olduğu söylenebilir. Tablo bu amaçla hazırlanmıştır.

Tablo incelendiğinde, üst ve alt sıralarda her ekonomik ölçüt için farklı dönemlerin bulunabildiği görülmektedir. Ekonomide her ölçüt bizim çizdiğimiz çerçevede aynı olumluluğu ya da olumsuzluğu ifade edemeyebilir. Buna karşın, temel aldığımız ölçütler itibariyle, en olumlu ve en olumsuz dönemler; dönemlerin genel konumu saptanabilir. Buna göre, incelediğimiz yıllar arasında ekonomik açıdan en olumlu dönem 1933-40, en olumsuz dönem 1980-88'dir. Tablo'da bazı dönemler ölçütler itibariyle çok farklı sırada yer alırken, genelde birbirine yakın sırada bulunmaktadırlar.

2. 1933-1988 yılları arası Türkiye'deki halk kütüphaneleri gelişiminin dönemler itibariyle değerlendirilmesi

Bir önceki bölümde, Türkiye ekonomisi için yaptığımız dönemlendirmeyi, halk kütüphanelerinin değerlendirilmesinde de uygulamak incelememize uygun düşmektedir. Ekonominin alt yapı olma özelliğinden kaynaklanan bu gerekçe, ayrıca çalışmaya bütünlük sağlayacaktır.

Dönemler	Halk Küt. Sayısı	H.K. Okuyucu Sayısı	H.K. Kitap Sayısı
	<u>Yıllık ort. artış</u>	<u>Yıllık ort. artış</u>	<u>Yıllık ort. artış</u>
	(%)	(%)	(%)
1933-40	1.4	15.9	12.2
1941-50	-11.1	-6.3	2.2
1951-60	6.5	5.5	7.8
1961-70	7.3	12.5	5.8
1971-79	5.4	8.2	4.8
1980-88	4.5	9.7	4.6

Tablo 3. Dönemlere göre Türkiye'de Halk Kütüphanelerinin gelişimi

1933-1988 yılları arasında, Türkiye'deki halk kütüphanelerinin durumu, dönemler itibariyle incelenecek olursa, özellikle şu noktalar ön plana çıkmaktadır:

1. İncelenen yıllarda, halk kütüphaneleri sayısındaki yıllık ortalama artış baz alınarak, dönemler itibariyle yapılacak bir değerlendirmede; en fazla artışın 1961-70, en az artışın 1933-40 döneminde olduğu, 1941-50 döneminde ise halk kütüphaneleri sayısında önemli oranda gerileme kaydedildiği görülmektedir. Ancak, 1941-50 döneminde görülen bu gerilemenin, o dönemde büyük sayılara ulaşan halkevi kütüphaneleri, halk okuma odaları ve halk odalarına ait istatistiksel verilerin İstatistik Yıllığı'ndan çıkarılmasından kaynaklandığını belirtmek gerekmektedir. 1933-1988 yılları arası dönemler itibariyle halk kütüphanesi sayısı yıllık ortalama artışı % 2.3'tür. Burada 1980-88 dönemine ilişkin, belirtilmesi gereken bir nokta bulunmaktadır. Bu dönemde halk kütüphaneleri sayısında görülen artışın önemli nedenlerinden birisi de; varolan çocuk kütüphanelerinin büyük bölümünün halk kütüphanelerine dönüştürülmesidir. 1982 yılında 242 olan çocuk kütüphanelerinin sayısı 1983'te 130'a, 1988 yılında ise 102'ye düşmüştür. 1982 yılında 568 olan halk kütüphanesi sayısı, 1983 yılında 623'e (dönemin en büyük artışı), 1988 yılında da 759'a yükselmiştir. 1982 yılından, 1988 yılına gelindiğinde çocuk

kütüphaneleri %57.9 azalmış, halk kütüphaneleri %33.6 oranında artmıştır. Dolayısıyla değerlendirmelerde 1980-88 dönemine ilişkin bu gerçek gözden kaçırılmamalıdır.

2. İncelenen yıllarda, halk kütüphanelerindeki okuyucu sayısında yıllık ortalama artışın en fazla olduğu dönemin 1933-40, en az olduğu dönemin ise 1951-60 dönemi olduğu görülmektedir. 1941-50 döneminde okuyucu sayısında, gerileme vardır. İncelenen yıllar arasında, okuyucu sayısında dönemlere göre genel ortalama % 7.6'dır.

3. İncelenen yıllar arasında halk kütüphanelerindeki kitap sayısında yıllık ortalama artışın en yüksek olduğu dönem, 1933-40 ve en az olduğu dönem, 1941-50'dir.

Elde edilen bu sonuçlar ışığında, halk kütüphanelerine ilişkin şöyle bir tablo oluşturmak olanaklıdır:

Sıra	Halk Küt. Sayısı	H.K. Okuyucu Sayısı	H.K. Kitap Sayısı
	Yıllık Ort.artış (Büyükten küçüğe) %	Yıllık Ort.artış (Büyükten küçüğe) %	Yıllık Ort.artış (Büyükten küçüğe) %
1	1961-70	1933-40	1933-40
2	1951-60	1961-70	1951-60
3	1971-79	1980-88	1961-70
4	1980-88	1971-79	1971-79
5	1933-40	1951-60	1980-88
6	1941-50	1941-50	1941-50

Tablo 4. Türkiye'deki Halk Kütüphanelerinin Bazı Ölçütler Temelinde Gelişmesinin Dönemler İtibariyle Sıralanışı

Halk kütüphanelerindeki gelişimi üç ölçüt ışığında ve dönemleri birbirlerine göre karşılaştırarak sıralayan tablo çeşitli değerlendirmelere olanak sağlayacak niteliktedir.

Her üç ölçüt için de, sıralamanın üst sıraları, halk kütüphaneleri alanındaki olumluluğu, alt sıralar ise olumsuzluğu ifade etmektedir. Tablo incelendiğinde, her üç ölçüt itibariyle aynı sırada yer alan tek dönem 1941-50'dir. Diğer dönemler ölçütlere göre farklı ancak birbirine yakın sırada yer almaktadır. Örneğin; 1961-70 dönemi, kütüphane sayısı bakımından 1., okuyucu sayısı bakımından 2. sırada, kitap sayısı bakımından ise 3. sırada bulunmaktadır. 1980-88 dönemi, kütüphane sayısı bakımından 4., okuyucu sayısı bakımından 3., kitap sayısı bakımından 5. sırada yer almaktadır. 1933-40 dönemi, okuyucu ve kitap sayısı bakımından 1. sırada yer almaktadır. 1971-79 dönemi, kütüphane sayısı açısından 3., okuyucu sayısı açısından 4. sırada bulunmaktadır.

İncelenen dönemlerin, bu üç unsur temelinde en istikrarlı olanları 1961-70 ve 1980-88 dönemleridir. Bu iki dönem ele alınan üç ölçüt için birbirini

izleyen sıralarda yer almaktadır. (1961-70 dönemi 1., 2. ve 3.; 1980-88 dönemi 3., 4. ve 5. sıralardadır. Burada 1933-40 dönemi ile 1951-60 dönemi iki ölçütte aynı sırada yer alırken, üçüncü ölçütte oldukça farklı bir sırada bulunmaktadır. Bu nedenle istikrarlı olarak değerlendirilebilecek durumları bozulmaktadır.

İncelenen yıllar arasında halk kütüphanelerindeki gelişimin en yavaş olduğu dönemler 1980-88 ve 1971-79 dönemleri, en hızlı olduğu dönemler ise 1961-70 ve 1933-40 dönemleridir. Bu dönemlere 1951-60 döneminin eklenebileceği de söylenebilir. Burada belirtilmesi gereken bir nokta da; istikrarlık olgusunun gelişme ile aynı anlama gelmediğidir.

3. Türkiye'de ekonomik gelişim ile Halk Kütüphaneleri'nin gelişimi arasındaki ilişkilerin genel değerlendirmesi

Oluşturulan tablolar (Tablo 1, Tablo 2, Tablo 3, Tablo 4) çerçevesinde yapılacak bir değerlendirmede, Türkiye'deki ekonomik değişim ile halk kütüphaneleri değişimi arasında bazı ilişkiler saptanabilmektedir:

1. 1933-40 dönemi, belirlediğimiz bütün ekonomik ölçütler itibariyle ilk sırada yer almaktadır. Diğer bir deyişle, bu dönem halk kütüphaneleri sayısında yıllık ortalama artış itibariyle 5., halk kütüphaneleri okuyucu sayısı ve halk kütüphaneleri kitap sayısı yıllık ortalama artışları itibariyle de ilk sırada bulunmaktadır. Yani; bu dönem gerek ekonomik ve gerekse halk kütüphaneleri açısından en olumlu koşullara sahip dönemdir. Diğer bir deyişle, 1933-40 döneminde ekonomik koşullarla halk kütüphanelerinin gelişimi arasında doğru orantılı bir ilişki vardır.
2. 1941-50 dönemi, ekonomik açıdan 1930-38 döneminden sonra en olumsuz koşullara sahip dönemdir. Bu dönem ekonomi tablosunun alt sıralarında yer almaktadır. Aynı dönem halk kütüphaneleri için belirlenen ölçütler itibariyle de olumsuz koşullara sahip bir dönemdir ve ilgili tablonun genelde alt sıralarında yer almaktadır. Yani, bu dönem hem ekonomik ve hem de halk kütüphaneleri açısından durgun bir dönemdir ve bu anlamda aralarında doğru orantılı bir ilişki söz konusudur.
3. 1951-60 dönemi, ekonomik ölçütlerde 2,3,4 ve 5. sırada; halk kütüphanelerine ilişkin ölçütlerde ise 2. ve 5. sırada yer almaktadır. Bu dönemin gerek ekonomiye ve gerekse halk kütüphanelerine ilişkin ölçütler itibariyle genel konumunun "ortanın üstü" olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, ekonomi ile halk kütüphaneleri arasındaki doğru orantılı ilişki bu dönemde de söz konusudur.
4. 1961-70 dönemi, ekonomide 1933-40 döneminden sonra en istikrarlı ve olumlu koşullara sahip dönemdir. Ekonomik ölçütler itibariyle 2. ve 3.; halk kütüphanelerine ilişkin ölçütler itibariyle de 1., 2. ve 3. sırada bulunmaktadır. Bu dönemin temel özelliği istikrarlı ve canlı oluşudur; bu temel özellik hem ekonomi ve hem de halk kütüphaneleri için geçerlidir. Doğru orantılı ilişki bu

dönem için de söz konusudur.

5. 1971-79 dönemi, ekonomik açıdan gerilemelerin ve çalkantıların yaşandığı bir dönemdir. Ekonomi tablosunda alt sıralardadır (3. 4. 5 ve 6. sırada) ve 1980-88, 1941-50 dönemlerinden sonra en olumsuz koşullara sahip dönemdir. Bu dönemin, halk kütüphanelerine ilişkin ölçütler itibariyle orta sırada yer aldığı söylenebilir (3. ve 4. sıralarda). Bu dönem ekonomi ile halk kütüphaneleri arasında yüksek oranda bir doğrudan ilişki konusu olmasa da, ters orantılı bir ilişkiden söz etmek olanaklı değildir.

6. 1980-88 dönemi, ekonomik açıdan diğerlerine göre en olumsuz gelişim seyrine sahip dönemdir. Ekonomik ölçütler itibariyle 4., 5. ve 6. sırada; halk kütüphanelerine ilişkin ölçütler itibariyle 3., 4. ve 5. sırada bulunmaktadır. Yüksek düzeyde olmasa da, ikisi arasında doğru orantılı bir ilişki söz konusudur. Kaldı ki; bu dönemin halk kütüphaneleri açısından, daha önce söz edilen özel bir durumu vardır. Bunun da göz önüne alınmasıyla yapılacak bir değerlendirmede doğru orantılı ilişkinin düzeyi yükselecektir.

4. Sonuç ve öneriler

Bu çalışma ülkemizde ekonominin yapısı ve değişimi ile halk kütüphanelerinin gelişimi arasındaki ilişkinin varlığını ve niteliğini ortaya koyabilmek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada bir ülkede bulunan halk kütüphanelerinin ve halk kütüphanesi hizmetinin gelişmesinin, diğer çevresel etkenlerin yanısıra, ekonomik yapı ve gelişmeye de bağlı olduğu varsayımından hareket edilmiştir. Çalışmada elde edilen sonuçları genel olarak şöyle sıralayabiliriz:

1. Ülkemiz ekonomi tarihi çeşitli dönemlere ayrılmaktadır. Bu dönemler, ekonomik ölçütler bazında birbirlerine göre belirli farklılıklara sahiptir.
2. Ekonomi tarihi içinde belirlenen dönemlerin, halk kütüphanelerinin gelişim seyri için de geçerli olduğu anlaşılmıştır. Halk kütüphaneleri, belirlenen bu dönemlerde farklı bir gelişim göstermiştir. Diğer bir deyişle; ekonomi için belirlenen zaman aralıkları, ülkemizde halk kütüphanelerinin gelişimini incelemede de birer dönem niteliğindedir.
3. Ekonomi ve halk kütüphanelerinin gelişimini ortaya çıkarabilmek amacıyla belirlenen ölçütlerin her biri, bazen, dönemler için aynı olumluluk ya da olumsuzluğu ifade etmemektedir. Bu, çalışmaya dahil edilmeyen bazı etkenlerden (kültür, nüfus yapısı, politika, eğitim, iletişim v.b.) kaynaklanmaktadır. Ancak, belirlediğimiz ölçütlerin genel olarak, dönemlerin, ekonomi ve halk kütüphaneleri ile ilgili niteliklerini ortaya koymaktadır.
4. Dönemler itibariyle, ekonomik yapı ve değişimle, halk kütüphaneleri ve halk kütüphanesi hizmetinin yapı ve değişimi arasında doğru orantılı bir ilişki vardır. Ekonominin durgun bir yapıda olduğu bir dönemde, halk kütüphanelerinin gelişimi hızlı ve ekonominin istikrarsız olduğu dönemde,

halk kütüphanelerinin gelişimi de istikrarsız olmuştur. Diğer bir deyişle; olumlu ekonomik koşullara sahip dönemlerde, halk kütüphanelerinin gelişim seyri de olumlu; olumsuz ekonomik koşulların olduğu dönemlerde, halk kütüphanelerinin gelişim seyri de olumsuz olmuştur. Elde edilen bu sonucu açmak olanaklıdır:

- a) Büyüme hızının yüksek, TEFE artış oranının düşük, sanayi sektör payının GSMH içindeki oranının arttığı ve dış ticaret dengesinin olumlu olduğu bir dönemde, halk kütüphaneleri sayısı anlamlı oranda artmaktadır.
 - b) Yukarıda sözü edilen olumlu ekonomik koşullarda, halk kütüphanelerindeki okuyucu sayısı anlamlı oranda artmaktadır.
 - c) Ekonomide gelişmenin hızlı olduğu dönemlerde, halk kütüphanelerindeki kitap sayıları önemli oranda artmaktadır. Ancak, bazı dönemlerde yüksek düzeyde bir doğru orantılı ilişki bulunamamıştır. Bu durum, ekonomi üzerinde bazen etkili olabilen ve gerçekte ondan bağımsız olmayan ekonomi dışı etkenlerden kaynaklanmaktadır. Özellikle, politika bu konuda göz önüne alınması gereken ilk etken niteliğindedir. Bununla birlikte, bu çalışmada belirlenen bu yetersiz düzeydeki doğru orantılı ilişki azınlıkta ve hatta istisnai niteliktedir.
5. Bu çalışmanın ortaya koyduğu, ikincil nitelikte, ancak, oldukça önemli bir sonuç da: ülkemizde halk kütüphanelerinin ve halk kütüphanesi hizmetindeki gelişimin istikrarlı olmadığıdır. Bir dönemde canlı olan gelişme, diğer bir dönemde durgunlaşmakta ya da tersi olabilmektedir.
6. Ülkemizde, ekonomik yapı ve değişimler, halk kütüphanelerini ve halk kütüphanesi hizmetini değerlendirmede ve geliştirmede göz önüne alınması gereken temel çevresel etmenlerden birisidir.

Bu çalışma çerçevesinde ortaya çıkan genel sonuçlar bunlardır. Kısaca, bir ülkedeki halk kütüphanelerinin gelişiminin sadece beş unsura bağlı olmadığı; belki de daha çok, kütüphaneyi de içine alan, etkileyen, gelişimini belirleyen çevresel etkenlere bağlı olduğu, bu çalışmada ekonomi etkeninden yola çıkarak söylenebilir. Diğer yandan, ulaşılan ve belirtilmesi gereken önemli bir nokta da şudur: Diğer toplumsal kurumlar gibi, kütüphane kurumunu da, parçası olduğu toplumsal yaşamın tek etkeni (ekonomi) ile yeterince ve eksiksiz açıklamak güç olmaktadır. Toplumsal kurumlar, kendilerini çevreleyen tüm etkenlerin çok boyutlu ve karşılıklı ilişkileri bütünlüğünde ele alınıp, incelenebilir. Bu, bir anlamda sistem yaklaşımıdır. Ancak, bu çalışmanın ortaya koyduğu gibi ekonomik yapıyla halk kütüphanelerinin gelişimi arasında, bize yeni bir bakış açısı kazandıracak bağ yada bağların varlığı yadsınamaz.

Elde edilen bu sonuçlar temelinde bazı öneriler sunulabilir. öncelikle, bir ülkede, halk kütüphanelerinin gelişimine yön verenlerin, bu gelişimin, halk kütüphanesini içine alan çevresel etkenlere bağlı olduğunu gözden uzak tutmamaları ve bu temelden hareket etmeleri gerekmektedir. Diğer bir deyişle; kütüphaneyi içine alan çevresel etkenler değiştirilmeden ve geliştirilmeden, halk

kütüphanelerini geliştirmek olanaklı değildir.

Ekonomiyle birlikte, diğer etkenleri de içine alan ve halk kütüphanelerinin durumunu saptamaya yönelik olan bu türden çalışmalar artırılmalıdır.

Halk kütüphanelerine yönelik çalışmalarda, çevresel etkenlerin rolünü yadsımadan çaba harcanmalıdır.

Genelde kütüphanelere, özelde de halk kütüphanelerine yönelik, bu çalışma çerçevesinde ipuçlarını vermeye çalıştığımız teorik bakışın güçlendirilmesi, bizim için yerine getirilmesi gereken bir görev niteliğindedir.

Ekonomik yapıda sistem içi değişimlerin, halk kütüphanelerinin yapı ve gelişimi üzerinde, burada belirlenen etkisi, bizim, farklı nitelikteki değişimlerin bu gelişmedeki etki boyutunun da burada ortaya konandan farklı olacağı konusunda ileri sürdüğümüz düşüncemize temel oluşturmaktadır. Böyle bir çalışma, özünde bu düşünceye bir giriş niteliğindedir.

Kaynakça

- Devlet İstatistik Enstitüsü. **Türkiye İstatistik Yılığ: 1931...1989**. Ankara, DİE.
- Ersoy, Osman. "Halk Kütüphaneleri" **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**. XXXII, 9(1983). 1-4.
- Pakdemirli, Ekrem. **Ekonomimizin 1923'ten 1990'a Sayısal Görünümü** İstanbul, Milliyet Yayınları, 1991.
- TOBB. **Türkiye'de Ekonomik Yapı Değişimleri: 1923-1988**. Ankara, TOBB, 1989.
- TOBB. **Türkiye'de Gayri Safi Milli Hasıla (Cari ve Sabit Fiyatlarla Gelişme Hızları ve Sektör Payları 1923-1986**. Ankara, TOBB, 1987.
- TOBB. **Planlı Dönemde Rakamlarla Türkiye Ekonomisi**. Ankara, TOBB, 1990.

YILLAR	KÜTÜPHANE SAYISI				OKUYUCU SAYISI				KİTAP SAYISI				
	Genel Küt. Halkevi Küt. H.O.O. H.O.	Genel Küt. Halkevi Küt. H.O.O. H.O.	Genel Küt. Halkevi Küt. H.O.O. H.O.	Genel Küt. Halkevi Küt. H.O.O. H.O.	Genel Küt. Halkevi Küt. H.O.O. H.O.	Genel Küt. Halkevi Küt. H.O.O. H.O.	Genel Küt. Halkevi Küt. H.O.O. H.O.	Genel Küt. Halkevi Küt. H.O.O. H.O.					
1933-1934	102		778		979.700		57.179		419.056		34.686		
1934-1936	113		540		905.575		103.742		459.746		41.639		
1935-1936	90	22	527		826.059	257.588	154.810		435.005	45.789	39.712		
1936-1937	89	155	543		772.555	860.995	95.951		453.001	185.084	23.717		
1937-1938	89	166	463		695.630	656.654	83.636		477.426	214.463	26.327		
1938-1939	87	207	434		749.248	1.294.626	80.518		487.221	278.985	26.303		
1939-1940	81	374	432		706.627	1.681.195	84.230		492.401	378.227	27.375		
1940-1941	83	377	321	132	581.613	1.169.761	69.832	233.632	517.393	462.817	21.870	21.455	
1941-1942	83	378	275	216	655.239	1.274.557	72.185	268.257	503.189	524.594	21.514	37.244	
1942-1943	64	393	262	210	770.078	1.315.541	53.441	428.058	553.151	584.187	22.621	46.425	
1943-1944	85	392	233	219	758.953	1.339.540	55.629	444.084	629.575	628.082	25.909	56.646	
1944-1945	82	395	230	366	908.953	1.373.672	39.881	485.984	658.698	648.408	17.657	73.681	
1945-1946	83	401	159	2382	461.044	877.087	32.951	1.120.335	702.060	712.097	17.612	199.134	
1946-1947	83		113		815.186		29.072		10.747.094		10.285		
1947-1948	82		82		872.812		7.628		786.702		6.021		
1948-1949	82		54		840.308		5.574		802.021		4.729		
1949-1950	86				830.141				880.193				
1951	88				891.355				880.407				
1952	88				929.978				987.207				
1953	105				966.695				1.038.817				
1954	118				994.684				1.139.951				
1955	129				1.039.872				1.205.468				
1956	135				1.091.367				1.272.826				
1957	145				1.162.525				1.358.715				
1958	152				1.228.497				1.453.172				
1959	162				1.296.909				1.511.492				
1960	160				1.416.609				1.776.506				
1961	180				1.763.706				1.680.282				
1962	189				2.211.824				1.950.929				
1963	222				2.216.059				1.896.121				
1964	229				2.788.384				2.034.069				
1965	253				2.333.904				1.922.026				
1966	241				2.672.957				2.231.202				
1967	244				2.635.533				2.301.655				
1968	266				3.855.564				2.712.752				
1969	292				3.839.807				2.893.307				
1970	318				4.085.076				3.039.381				
1971	328				4.457.615				3.152.270				
1972	343				4.792.075				3.258.831				
1973	355				5.123.857				3.367.349				
1974	365				5.583.918				3.521.282				
1975	379				5.967.825				3.822.033				
1976	401				5.935.565				3.572.523				
1977	410				7.071.357				4.201.606				
1978	483				6.460.904				4.409.513				
1979	512				8.211.911				4.562.944				
1980	517				8.944.172				4.466.156				
1981	537				10.053.706				4.917.954				
1982	568				10.173.085				5.375.035				
1983	623				14.070.014				5.962.955				
1984	632				15.398.242				6.167.775				
1985	664				14.895.904				6.423.463				
1986	694				16.354.569				6.636.285				
1987	725				17.131.453				6.878.325				
1988	759				16.682.478				7.151.545				

Tablo Türkiye'de Halk Kütüphanelerine İlişkin Bazı İstatistikî Veriler(1933-1988)

Kaynak: DİE